

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie udostępniania na rynku unijnym i wywozu z Unii niektórych towarów i produktów związanych z wylesianiem i degradacją lasów oraz uchylenia rozporządzenia (UE) nr 995/2010”

[COM(2021) 706 final – 2021/0366 (COD)]

(2022/C 275/14)

Sprawozdawca: **Arnold PEUCH d'ALISSAC**

Współsprawozdawca: **Florian MARIN**

Wniosek o konsultację	Parlament Europejski, 17.1.2022 Rada Europejska, 17.1.2022
Podstawa prawna	Art. 192 ust. 1 i art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	9.2.2022
Data przyjęcia na sesji plenarnej	23.2.2022
Sesja plenarna nr	567
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	225/3/2

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny z zadowoleniem przyjmuje wniosek Komisji dotyczący rozporządzenia. Inicjatywa ustawodawcza Komisji jest aktualna i bardzo istotna.

1.2. Komitet zdaje sobie sprawę, że Komisja Europejska dąży do znalezienia równowagi między łatwością wdrażania a skutecznością, jednak uważa, że należy rozszerzyć zakres rozporządzenia:

- Powinno ono obejmować nie tylko wylesianie i degradację lasów. Produkty i towary, których wytwarzanie doprowadziło do zniszczenia innych ekosystemów ochrony o wysokiej wartości, takich jak sawanny, tereny podmokłe, torfowiska, lasy namorzynowe lub nadbrzeżne strefy buforowe, również powinny być objęte zakazem wprowadzania do obrotu na rynku europejskim.
- Ważne towary stanowiące zagrożenie dla lasów, takie jak kukurydza i kaczuk, powinny zostać objęte zakresem rozporządzenia od momentu jego wejścia w życie. Ponadto należy rozszerzyć wykaz produktów pochodnych, a rozporządzenie powinno obejmować produkty pochodzące od zwierząt karmionych towarami stanowiącymi zagrożenie dla lasów, aby uniknąć efektu wycieku i nieuczciwej konkurencji.
- Obok wylesiania i degradacji lasów rozporządzenie musi uwzględniać inne bardzo ważne kwestie społeczne i środowiskowe związane z wytwarzaniem produktów objętych rozporządzeniem. Ma to tym większe znaczenie dla kwestii praw człowieka, sprawiedliwego traktowania pracowników oraz praw pracowniczych. Wymóg legalności jedynie w kraju produkującym, jak określono we wniosku, nie jest wystarczający z tych samych powodów, dla których nie wystarczy on, by zapobiec wylesianiu.

1.3. Efektywność i skuteczność proponowanych przepisów zależy od priorytetu, jaki zostanie im nadany w państwach członkowskich, oraz od zdolności operacyjnej właściwych organów w każdym państwie członkowskim. Należy położyć duży nacisk na to, by wszystkie państwa członkowskie przeprowadzały efektywną i skuteczną kontrolę, by na inicjatywę przeznaczono niezbędne środki oraz by we wszystkich państwach członkowskich istniały odpowiednie systemy przed wejściem w życie rozporządzenia.

1.4. W przypadku wielu towarów Europa wcale nie jest największym nabywcą. Wpływ na wylesianie, jaki ma niewielki europejski popyt na takie towary, może być ograniczony. Priorytetem powinna być współpraca polityczna i dostosowanie inicjatyw dotyczących popytu do działań innych głównych krajów importujących.

1.5. Spełnienie europejskich wymogów dotyczących dokumentacji będzie stanowiło wyzwanie dla krajów i regionów produkujących, a zwłaszcza dla rolników i drobnych producentów rolnych. EKES uważa, że kosztów proponowanego rozporządzenia nie należy przenosić na drobnych producentów rolnych, którzy i tak ledwo uzyskują dochód pozwalający na utrzymanie się.

Europa musi zaangażować się wraz z krajami produkującymi i zaoferować swoją pomoc i współpracę we wdrażaniu środków niezbędnych do spełnienia europejskich wymogów. Komisja powinna uznać potencjalną rolę drobnych producentów rolnych, w tym kobiet jako inicjatorek zmian, oraz zapewnić ich skuteczny, swobodny, faktyczny i świadomy udział. Producentom w biednych krajach należy dać wystarczająco dużo czasu na dostosowanie się.

Rolę certyfikacji i wpływ proponowanego rozporządzenia na rolników, w tym drobnych producentów rolnych i społeczności lokalne, należy ocenić *ex ante*, a wnioski z tych ocen trzeba uwzględnić w rozporządzeniu przed jego wejściem w życie.

1.6. Kary powinny być odstraszające. Jednocześnie kary i polityka „zero tolerancji” nie powinny prowadzić do unikania ryzyka. Jeżeli nabywcy na rynku europejskim będą całkowicie unikać towarów niosących ze sobą poważne ryzyko wylesiania, to istnieje prawdopodobieństwo, że rolnicy i drobni producenci rolni na obszarach oddalonych zostaną pozostawieni w tyle. Ponadto istnieje niebezpieczeństwo, że Europa straci możliwość pomocy w przejściu na bardziej zrównoważone modele produkcji na obszarach, na których ma to największe znaczenie.

1.7. W Europie występuje niedobór białka strukturalnego, który jest obecnie pokrywany przez importowane pasze białkowe, z których część pochodzi z regionów zagrożonych wylesianiem.

Europa musi więc zwiększyć swój poziom samowystarczalności w zakresie białek roślinnych. UE powinna również opracować specjalną strategię – powiązaną z programem „Horyzont Europa” i unijnym funduszem innowacyjnym – na rzecz rozwoju, zwiększania produkcji i wprowadzania na rynek nowych źródeł białka. Mogłoby to obejmować przyjazną dla środowiska biorafinację wieloletnich traw i produkcję na dużą skalę białek z mikroalg karmiących się metanem.

1.8. Zwolnienia dla MŚP i uproszczone procedury należytej staranności w ramach krajowego systemu analizy porównawczej nie powinny prowadzić do powstania luk prawnych, które mogłyby sprawić, że rozporządzenie stanie się nieskuteczne. Jednocześnie rozporządzenie nie może powodować niepotrzebnych obciążeń administracyjnych i kosztów. Komisja powinna dokładnie ocenić, czy proponowane przepisy dotyczące geolokalizacji do pojedynczych działek oraz wymogi dotyczące dowodów w krajach o niskim ryzyku są proporcjonalne lub konieczne.

1.9. EKES uważa, że partnerzy społeczni i społeczeństwo obywatelskie powinni odgrywać konkretną rolę w monitorowaniu skuteczności ograniczania wylesiania. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Europejski Komitet Regionów – powinny stać się członkami wielostronnej platformy Komisji Europejskiej. Platforma powinna odgrywać centralną rolę w nadzorowaniu wdrażania prawodawstwa. Zainteresowanym stronom platformy trzeba zapewnić wsparcie z wykorzystaniem danych satelitarnych oraz uwzględnić kwestię własności danych. Potrzebne jest wspólne podejście państw członkowskich do określania zdrowia i ogólnego stanu lasów.

1.10. Rozporządzenie musi być zgodne z umowami, które UE zawarła ze swoimi partnerami handlowymi. Jako duży importer oraz największy eksporter UE jest żywo zainteresowana dobrze funkcjonującym, sprawiedliwym i zrównoważonym systemem handlu międzynarodowego.

2. Kontekst

2.1. W dniu 17 listopada 2021 r. Komisja Europejska opublikowała wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie udostępniania na rynku Unii, jak również wywozu z Unii niektórych towarów i produktów związanych z wylesianiem i degradacją lasów oraz uchylającego rozporządzenie (UE) nr 995/2010.

2.2. Inicjatywa ta została wymieniona w komunikacie Komisji w sprawie zintensyfikowania działań UE na rzecz ochrony i odtwarzania światowych lasów, opublikowanym w lipcu 2019 r. Wniosek jest częścią Europejskiego Zielonego Ładu, strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej oraz strategii „Od pola do stołu”. Wniosek odzwierciedla również niektóre istotne elementy rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 22 października 2020 r. zawierającej zalecenia dla Komisji w sprawie unijnych ram prawnych mających na celu zatrzymanie i odwrócenie globalnego wylesiania spowodowanego przez UE.

2.3. Celem rozporządzenia jest ograniczenie wylesiania i degradacji lasów spowodowanych unijną konsumpcją i produkcją. To z kolei ma doprowadzić do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych i utraty różnorodności biologicznej na świecie. Inicjatywa ma na celu ograniczenie do minimum konsumpcji produktów pochodzących z łańcuchów dostaw związanych z wylesianiem lub degradacją lasów po 31 grudnia 2020 r. oraz zwiększenie popytu w UE na handel legalnymi i niepowodującymi wylesiania towarami i produktami.

2.4. Proponowane rozporządzenie zawiera definicje terminów „las”, „wylesianie”, „las zasadzony przez człowieka” i „plantacja leśna”, które opierają się na definicjach tych terminów stosowanych przez FAO, ale z pewnymi istotnymi zmianami. Definicja „degradacji lasów” znacznie odbiega od równoważnej definicji FAO. Odpowiednie towary i produkty mogą być wprowadzane do obrotu lub udostępniane na rynku unijnym lub wywożone jedynie wtedy, gdy spełnione są wszystkie następujące warunki:

- produkty lub towary nie powodują wylesiania,
- zostały wyprodukowane zgodnie z odpowiednimi przepisami kraju produkcji oraz
- są one objęte oświadczeniem o zachowaniu należytej staranności.

2.5. „Oдноśne” towary i produkty – zakres stosowania rozporządzenia – wymieniono w art. 1: bydło, kakao, kawa, olej palmowy, soja i drewno. Ponadto załącznik 1 określa niektóre „odnośne produkty”, które zawierają odnośne towary, były nimi karmione lub zostały wytworzone przy ich użyciu, z odniesieniem do kodu HS produktu.

Zakres rozporządzenia został określony poprzez ocenę, które parametry pozwoliłyby na najskuteczniejsze zmniejszenie wkładu Unii w wylesianie i degradację lasów powodowane przez towary i produkty, a także poprzez ocenę (braku) zdolności Komisji do zbadania potencjalnego wpływu stosowania rozporządzenia do wszystkich produktów pochodnych.

Zakres produktów pochodnych wymienionych w załączniku I zostanie poddany przeglądowi nie później niż dwa lata po wejściu w życie rozporządzenia. Komisja może przyjąć akty delegowane w celu włączenia dodatkowych „odnośnych produktów”.

2.6. Należyta staranność podmiotów obejmuje gromadzenie informacji, dokumentów i danych, a także środki oceny ryzyka i środki ograniczające ryzyko. Informacje niezbędne do spełnienia wymogów rozporządzenia obejmują informacje o dostawcach, identyfikację kraju produkcji i współrzędne geolokalizacyjne wszystkich działek, na których produkowane są odnośne towary i produkty, a także datę i zakres czasowy produkcji. Podmioty handlowe, które są MŚP będą podlegać łagodniejszym obowiązkom w zakresie należytej staranności.

2.7. System zasad należytej staranności opiera się na wynikach i nakłada na podmioty obowiązek upewnienia się, że nie istnieje ryzyko albo istnieje tylko „znikome ryzyko”, że towary i produkty nie są legalne i/lub niepowodujące wylesiania. Jeżeli podmioty nie wywiązują się z tego obowiązku, nie mogą wprowadzać odnośnych towarów i produktów na rynek UE lub ich wywozić z tego rynku.

2.8. Proponowane rozporządzenie wprowadza system wskaźników dla poszczególnych krajów, który pozwoli Komisji na kategoryzację krajów lub regionów wewnątrz krajów według modeli wylesiania związanych z odpowiednimi produktami objętymi systemem. Będą istniały trzy kategorie ryzyka: niskie, standardowe i wysokie. Obowiązki podmiotów gospodarczych i organów państw członkowskich będą się różnić w zależności od poziomu ryzyka w kraju lub regionie produkcji, z uproszczonymi zasadami należytej staranności w przypadku krajów lub regionów niskiego ryzyka i wzmocnionymi wymogami w zakresie kontroli ze strony właściwych organów w przypadku przywozu z państw wysokiego ryzyka.

2.9. Rozporządzenie nakłada na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia skutecznych kontroli towarów i produktów za pośrednictwem właściwych organów, w tym ustanowienia planu uwzględniającego podejście oparte na ryzyku. Właściwe organy muszą też przeprowadzać kontrole podmiotów gospodarczych. Państwa członkowskie muszą zapewnić właściwym organom odpowiednie uprawnienia i zasoby do wypełniania ich obowiązków.

2.10. Opinia EKES-u w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia ma na celu przedstawienie perspektywy społeczeństwa obywatelskiego w odniesieniu do tego rozporządzenia.

3. Uwagi ogólne

3.1. Komitet z zadowoleniem przyjmuje przedstawiony przez Komisję wniosek dotyczący rozporządzenia. Znaczna część globalnego wylesiania jest związana z powiększaniem się terenów rolniczych i popytem na towary takie jak wołowina, drewno, olej palmowy i soja. UE jest głównym konsumentem tych produktów, a niektóre z nich są wytwarzane w sposób niezrównoważony, co powoduje wylesianie. Dlatego też inicjatywa ustawodawcza Komisji pojawia się w samą porę i jest niezwykle istotna.

3.2. Komitet oczekuje, że rozporządzenie UE będzie wyraźnym sygnałem dla rynku i silną zachętą dla łańcuchów dostaw, w których UE jest głównym nabywcą międzynarodowym, do przekształcania i dokumentowania produkcji niepowodującej wylesiania. Ponadto wspólne przepisy UE zapewnią równe warunki konkurencji na rynku wewnętrznym UE.

3.3. W przypadku niektórych towarów Europa jest daleka od bycia największym importerem i ma mniejszy wpływ na organizację i logistykę łańcuchów dostaw w krajach będących producentami. W odniesieniu do wylesiania należy wprowadzić wyraźne rozróżnienie między małymi i dużymi przedsiębiorstwami. Wpływ dużych przedsiębiorstw w łańcuchu dostaw jest ogromny.

Głównym priorytetem powinna być współpraca polityczna i dostosowanie inicjatyw dotyczących popytu na produkty niepowodujące wylesiania do innych głównych krajów importujących. Zbliżający się szczyt COP27 może być okazją do zawarcia porozumienia politycznego.

3.4. Współpraca z krajami będącymi producentami jest jeszcze ważniejsza w kontekście wspierania ich w zwalczaniu podstawowych przyczyn wylesiania. Zmniejszanie ubóstwa, oferowanie i zwiększanie możliwości dostępu do godnego życia, włączając w to jakość miejsc pracy oraz inwestowanie w rozwój obszarów wiejskich, będzie miało bezpośredni wpływ na wylesianie. Ograniczenie wylesiania musi uwzględniać kulturowe znaczenie lasu, szczególnie dla społeczności wiejskich i leśnych. W odniesieniu do pozyskiwania drewna UE powinna dążyć do wspierania wdrażania zrównoważonych metod gospodarki leśnej.

3.5. Niektóre przypadki wylesiania w niektórych krajach są powodowane przez rolników i społeczności wiejskie, które polegają na używaniu drewna na opał i ogrzewanie lub karczują małe działki pod uprawy i pastwiska. Zdecydowana większość wylesiania jest jednak spowodowana przekształceniem lasów w komercyjną działalność rolniczą. Proponowane rozporządzenie nie miałyby zastosowania do przypadków wycinania przez społeczności lokalne lasów, które są ich własnością lub które zajmują, aby zapewnić sobie środki do życia, jeżeli nie prowadzi to do wprowadzenia na rynek UE produktów uprawianych na tych gruntach. Jednak mechanizmy wsparcia, w tym pomoc finansowa i współpraca angażująca te grupy, również będą ważne w dalszym ograniczaniu wylesiania. EKES uważa, że kosztów proponowanego rozporządzenia nie należy przenosić na drobnych producentów rolnych, którzy i tak ledwo uzyskują dochód pozwalający na utrzymanie się – niezależnie od tego, czy ich produkty są eksportowane, czy nie.

3.6. Priorytetem powinno być wyeliminowanie w szczególności praktyk na dużą skalę lub stosowanych przez dużą liczbę małych i średnich podmiotów, w których wycina się las na potrzeby rolnictwa komercyjnego lub innych celów przemysłowych (takich jak górnictwo, eksploatacja zasobów naturalnych lub związana z nimi infrastruktura). Ważne jest podnoszenie świadomości w UE i w krajach producentekich na temat roli i znaczenia lasów w przeciwdziałaniu zmianom klimatu i sekwestracji dwutlenku węgla: należy zapewnić wsparcie finansowe UE na ten cel. Niezbędne jest przekazywanie najlepszych praktyk, tworzenie pomostów tematycznych i punktów kompleksowej obsługi na platformach internetowych na całym świecie. Edukacja, szkolenia i wykwalifikowana siła robocza mają kluczowe znaczenie dla długoterminowego ograniczenia wylesiania. Programy wsparcia technicznego mające na celu zwiększenie wydajności należy uznać za alternatywę dla zajmowania większej ilości gruntów na potrzeby rolnictwa.

3.7. EKES wzywa do pilnego wprowadzenia mechanizmu reagowania w celu wsparcia osób i społeczeństwa obywatelskiego, które chronią lasy w UE i poza nią. Ochrona lasów i środowiska naturalnego, osuwiska i siedliska stanowią duże zagrożenie dla społeczności lokalnych i tubylczych, gdzie ludzie giną za ich ochronę i obronę, zarówno poza UE, jak i w niektórych państwach członkowskich UE.

3.8. Zdecydowana większość rolników i drobnych producentów rolnych nie stosuje nielegalnych praktyk ani praktyk prowadzących do wylesiania, a coraz większa liczba rolników i drobnych producentów rolnych angażuje się wraz z lokalnymi, europejskimi i międzynarodowymi partnerami w dokumentowanie odpowiedzialnych praktyk w ramach systemów certyfikacji lub inicjatyw dotyczących ochrony krajobrazu.

Ludzie ci nie powinni być pozostawieni samym sobie. Europa musi współdziałać z krajami będącymi producentami i zaferować współpracę we wdrażaniu środków niezbędnych do spełnienia proponowanych wymogów w zakresie identyfikowalności łańcucha dostaw oraz opracowania krajowych systemów identyfikowalności towarów tam, gdzie obecnie ich brakuje. Krajom produkującym należy zapewnić czas niezbędny na dostosowanie się.

3.9. Proponowane rozporządzenie nie powinno prowadzić jedynie do ekologiczacji łańcuchów dostaw UE, podczas gdy podstawowe czynniki powodujące wylesianie pozostają nieuwzględnione. Potencjalną konsekwencją proponowanego prawodawstwa jest to, że niektóre europejskie podmioty gospodarcze mogą zdecydować się na pozyskiwanie swoich

produktów/towarów z krajów „bezpieczniejszych” (w miarę możliwości), aby uniknąć ryzyka wylesiania lub nielegalności. W takim przypadku wielkość unijnego handlu towarami stanowiącymi zagrożenie dla lasów w krajach szczególnie wysokiego ryzyka może zmniejszyć się, co potencjalnie ograniczy możliwości UE w zakresie wywierania wpływu na gospodarkę leśną w tych krajach. Europa powinna unikać utraty szansy na pomoc w przejściu na bardziej zrównoważone modele produkcji na obszarach, na których ma to największe znaczenie, jeśli nabywcy na rynek europejski będą całkowicie unikać obszarów, na których ryzyko wylesiania nie jest znikome.

3.10. Obowiązki wynikające z rozporządzenia powinny w większym stopniu objąć sektor finansowy. Ma to na celu zapewnienie, by usługi finansowe i inwestycje związane z produkcją, przetwarzaniem i wprowadzaniem do obrotu odnośnych towarów i produktów bądź handlem nimi nie były powiązane z wylesianiem, degradacją lasów ani naruszaniem przepisów krajowych i międzynarodowych norm w zakresie praw człowieka.

3.11. Europejski Zielony Ład, wspólna polityka rolna i strategia „Od pola do stołu” mogą w przyszłości spowodować spadek produkcji rolnej w UE ⁽¹⁾. Zazielenianie Europy nie powinno jednak prowadzić do outsourcingu wpływu produkcji na środowisko. Europa musi inwestować w produkcję rolną, która może być kontynuowana w tym samym tempie lub wzrastać i jednocześnie stawać się bardziej ekologiczna i zrównoważona. Nieprodukcyjne obszary WPR 2023 zwiększą potrzeby produkcyjne na świecie i zwiększą ryzyko wylesiania.

3.12. W Europie występuje strukturalny niedobór białka, który jest obecnie pokrywany przez importowane pasze białkowe, z których część pochodzi z regionów zagrożonych wylesianiem.

Rosnąca liczba ludności na świecie i rosnąca klasa średnia na świecie oznaczają jeszcze wyższy popyt globalny. Europa musi nie tylko zwiększyć swój stopień samowystarczalności w zakresie białka roślinnego i białka na paszę, ale powinna również inwestować w technologie, które pozwolą nam produkować więcej białka bez zwiększania ilości gruntów zajętych pod produkcję.

UE powinna opracować specjalną strategię – być może powiązaną z programem „Horyzont Europa” i unijnym funduszem innowacyjnym – mającą na celu zwiększenie produkcji i wprowadzenie na rynek nowych alternatywnych źródeł białka. Mogłoby to obejmować biorafinację wieloletnich traw i produkcję na dużą skalę białek z mikroalg karmiących się metanem.

3.13. Sektor rolniczy w Europie stoi w obliczu szybkiego wzrostu cen czynników produkcji, które prawdopodobnie doprowadzą do wzrostu cen żywności. Do tego dochodzą wysokie obecnie ceny energii, które mają wpływ na budżety obywateli europejskich. Należy zachować ostrożność przy wyborze środków i harmonogramie wdrażania rozporządzenia, aby dać łańcuchom dostaw czas na dostosowanie się w celu uniknięcia gwałtownego wzrostu cen.

3.14. Oczekuje się, że popyt na produkty stanowiące zagrożenie dla lasów wzrośnie wraz ze wzrostem liczby ludności na świecie i wzrostem klasy średniej. Konsumenci powinni być informowani o znaczeniu zrównoważonych, zdrowych i wyważonych wzorców konsumpcji, jak wskazano w opinii NAT/755 ⁽²⁾.

3.15. Rozporządzenie musi być zgodne z umowami, które UE zawarła ze swoimi partnerami handlowymi. Jako główny importer, ale także pierwszy eksporter, UE jest żywo zainteresowana dobrze funkcjonującym, sprawiedliwym i zrównoważonym systemem handlu międzynarodowego. Przez wzgląd na ekonomię administracyjną zgodność z wymogami dotyczącymi produktów objętych omawianym rozporządzeniem powinna być sprawdzana przy ich wprowadzaniu do UE. Po dopuszczeniu do obrotu produkty powinny podlegać swobodnemu obrotowi w UE bez konieczności przeprowadzania dodatkowych kontroli.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Inne ekosystemy, takie jak sawanny, tereny podmokłe, torfowiska, lasy namorzynowe lub bufora nadbrzeżne mają wysoką wartość ochronną, a wiele z nich jest zagrożonych degradacją. Te cenne obszary chronione powinny zostać uwzględnione w rozporządzeniu. UE i państwa członkowskie powinny rozważyć ochronę lasów pierwotnych poprzez objęcie ich ochroną Unesco.

4.2. W zakresie rozporządzenia nie uwzględniono niektórych ważnych towarów związanych z ryzykiem wylesiania, takich jak kukurydza, cukier i kauczuk. Wykaz produktów pochodnych ogranicza się zaledwie do kilku pozycji, co zmniejsza wpływ rozporządzenia. Aby zapewnić skuteczność, wszystkie produkty powodujące wylesianie, degradację

⁽¹⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121368>

⁽²⁾ Opinia EKES-u „Promowanie zdrowego i zrównoważonego odżywiania w UE” (Dz.U. C 190 z 5.6.2019, s. 9).

lasów i utratę obszarów chronionych o wysokiej wartości muszą zostać objęte zakresem rozporządzenia. Szczególną uwagę należy zwrócić na kaczuk, kukurydzę, banany, trzcinę cukrową oraz wszelkie mięso zwierząt karmionych soją (np. wieprzowinę i drób). EKES zdecydowanie wzywa do opracowania na szczeblu UE masowej inwentaryzacji drewna. Kwestię tę należy rozwiązać w najbliższej przyszłości. Ważne definicje zawarte w rozporządzeniu (np. „niepowodujący wylesiania” czy „degradacja lasów”) powinny być zgodne z definicjami FAO. Zmienione definicje lub definicje, które jedynie częściowo opierają się na definicjach FAO, stwarzają pole do różnych interpretacji i w związku z tym mogą prowadzić do niepewności prawa dla podmiotów gospodarczych.

4.3. Egzekwowanie rozporządzenia będzie leżało w gestii właściwych organów państw członkowskich. Skuteczność proponowanych przepisów zależy zatem od priorytetu, jaki zostanie im nadany, oraz od zdolności operacyjnej władz publicznych w każdym państwie członkowskim. Wysoki priorytet należy nadać zapewnieniu przeznaczenia niezbędnych środków finansowych oraz wprowadzeniu systemów we wszystkich państwach członkowskich. Ważne są inwestycje w infrastrukturę informatyczną, zasoby ludzkie i zwiększone możliwości operacyjne organów publicznych w każdym państwie członkowskim w zakresie skutecznego i odpowiedniego monitorowania, poziomów odniesienia i oceny ryzyka. W tym celu należy wykorzystywać sztuczną inteligencję. Podmioty, do których ma zastosowanie rozporządzenie, powinny wdrożyć przejrzysty system monitorowania (w tym publikacje sprawozdań z należytej staranności w formie, która nie narusza poufnych informacji handlowych). Data graniczna musi być datą w przeszłości, aby uniknąć zachęcania do dalszego wylesiania.

4.4. Rozporządzenie koncentruje się na wylesianiu i degradacji lasów związanej z produkcją i konsumpcją w Europie wybranych towarów i produktów. Nie porusza się w nim jednak innych bardzo ważnych kwestii społecznych i ekologicznych związanych z produkcją objętych nim produktów. W szczególności wybrane podejście do ochrony praw człowieka opiera się wyłącznie na przepisach mających zastosowanie na mocy krajowych ram prawnych. Pozostawia to poważne luki w zakresie ochrony praw społeczności tubylczych i lokalnych do ziemi oraz innych międzynarodowych standardów praw człowieka.

Komitet zachęca Komisję do rozważenia uzupełnienia wniosku o wytyczne dotyczące należytej staranności i oceny ryzyka w odniesieniu do łańcuchów dostaw w każdym sektorze towarowym. Wytyczne powinny obejmować potencjalne źródła informacji, z których mogłyby korzystać odpowiednie odpowiedzialne podmioty, takie jak systemy certyfikacji spełniające pewne minimalne normy. Celem powinno być ustanowienie spójnego systemu dla odpowiedzialnych łańcuchów dostaw niepowodujących wylesiania, w oparciu o niektóre ważne prace, które zostały wykonane w ramach wielu istniejących systemów certyfikacji.

4.5. Nie później niż pięć lat po wejściu w życie rozporządzenia Komisja przeprowadzi ocenę wpływu na rolników, zwłaszcza drobnych producentów rolnych, ludy tubylcze i społeczności lokalne, oraz ewentualną potrzebę dodatkowego wsparcia. Wniosek przewiduje również ocenę potrzeby i wykonalności dodatkowych narzędzi ułatwiających handel z myślą o wsparciu realizacji celów rozporządzenia poprzez uznawanie systemów certyfikacji.

Komitet uważa jednak, że rola certyfikacji i konsekwencje dla rolników, w tym drobnych producentów rolnych i społeczności lokalnych, mają zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania i wpływu – zarówno zamierzonego, jak i nieplanowanego – proponowanego rozporządzenia. Kwestie te muszą być objęte ocenami ex ante, a wnioski z tych ocen muszą zostać włączone do rozporządzenia przed jego wejściem w życie.

4.6. Zwolnienia dla MŚP i uproszczone procedury należytej staranności w ramach krajowego systemu analizy porównawczej nie powinny prowadzić do powstania luk prawnych, które mogłyby sprawić, że rozporządzenie stanie się nieskuteczne. Jednocześnie rozporządzenie nie może powodować niepotrzebnych obciążeń administracyjnych i kosztów. Publiczna unijna agencja ratingowa^(?) ds. praw człowieka i środowiska w kontekście biznesowym może pomóc MŚP w wypełnianiu ich obowiązków. Komisja powinna dokładnie ocenić, czy proponowane przepisy dotyczące geolokalizacji do pojedynczych działek oraz wymogi dotyczące dowodów w krajach o niskim ryzyku są proporcjonalne lub konieczne. Niektóre wymogi doprowadziłyby nie tylko do konfliktów w UE związanych z zasadą pomocniczości państw członkowskich, ale przede wszystkim nałożyłyby nieproporcjonalne obciążenia na drobnych producentów, którzy mają znaczny udział w dostawach w UE. W celu zapewnienia przejrzystości dokładne kryteria klasyfikacji muszą zostać podane do wiadomości publicznej. Należy wspierać drobnych właścicieli lasów w UE i poza nią, aby mogli oni poprawić zrównoważoną gospodarkę leśną, uzyskać dostęp do zrównoważonego finansowania i oferować zrównoważone produkty leśne.

4.7. Art. 22 i 24 zawierają przepisy dotyczące wycofania z rynku i ewentualnego zniszczenia towarów lub produktów, które nie spełniają wymogów rozporządzenia. W większości przypadków stałoby to w sprzeczności z innymi ważnymi zasadami i celami polityki UE, w tym w zakresie zapobiegania marnotrawieniu żywności. W związku z tym EKES zaleca, by Komisja ponownie rozważyła te przepisy, aby uniknąć niszczenia cennych zasobów. Zgodnie z projektem rozporządzenia (art. 3) drewno pochodzące z legalnej (zatwierdzonej) wycinki lasów na potrzeby gruntów rolnych nie powinno być wprowadzane do obrotu. Należałoby wyjaśnić, że drewno pochodzące z niektórych zatwierdzonych procesów

^(?) Zob. punkt 1.15 opinii EKES-u z inicjatywy własnej „Wiążący traktat ONZ w sprawie przedsiębiorstw i praw człowieka” (Dz.U. C 97 z 24.3.2020, s. 9).

karczowania, w których stwierdza się społeczną potrzebę zmiany użytkowania gruntów, nie jest automatycznie objęte zakazem wprowadzania do obrotu. Przepisy takie powinny opierać się na przepisach znanych z prawodawstwa wielu państw członkowskich w dziedzinie leśnictwa, w przypadku gdy przekształcenie jest dozwolone w wyjątkowych okolicznościach w oparciu o takie kryteria, jak wskaźniki zalesiania, gospodarka leśna czy kompensacja poprzez nowe nasadzenie.

4.8. EKES uważa, że potrzebne jest wspólne podejście państw członkowskich oparte na wytycznych UE dotyczących kar finansowych i niefinansowych, obok sankcji karnych za najpoważniejsze naruszenia prawa. Należy także ustanowić i propagować przejrzyste kryteria określania kar. Oprócz grzywnien i kar administracyjnych rozporządzenie powinno przewidywać możliwość pociągnięcia podmiotów do odpowiedzialności na mocy prawa krajowego za nieprzestrzeganie przepisów rozporządzenia.

4.9. Pojęcie legalności, o którym mowa w materiałach Komisji, jest zbyt miękkie, aby zaradzić sytuacji w zakresie praw człowieka. EKES uważa, że w tym prawodawstwie potrzebne są silniejsze instrumenty, takie jak odpowiedzialność cywilna i gwarancja. Przywóz do UE powinien obejmować kryteria weryfikacji dotyczące warunków pracy, wolności zrzeszania się i sprawiedliwego traktowania pracowników. Obok kryteriów zrównoważonej gospodarki leśnej i wylesiania należy uwzględnić prawa pracowników, zdrowie i bezpieczeństwo, płęć, przewidywalność kariery zawodowej, dostęp do sprawiedliwego systemu emerytalnego i wysokiej jakości miejsca pracy dla pracowników przemysłu drzewnego oraz społeczności leśnych i ludności tubylczej. Sprawiedliwe prawo własności gruntów i dostęp do gruntów powinny być priorytetami. Prawa człowieka uznane w skali międzynarodowej powinny być częścią procedur należytej staranności, wymogów dotyczących wprowadzania na rynek i kryteriów systemu wskaźników. Trzeba też ściśle monitorować przypadki pracy przymusowej i pracy dzieci oraz eliminować je. W art. 3 lit. b) oprócz ustawodawstwa krajowego należy również uwzględnić klauzule społeczne mające znaczenie międzynarodowe i kryteria dotyczące praw człowieka oparte na podstawowych konwencjach MOP, w szczególności konwencji nr 169 dotyczącej ludności tubylczej i plemiennej z 1989 r. i konwencji nr 184 dotyczącej bezpieczeństwa i zdrowia w rolnictwie z 2001 r. oraz innych międzynarodowych instrumentach dotyczących praw człowieka⁽⁴⁾. Powinno to również znaleźć odzwierciedlenie w art. 10 ust. 2 wniosku.

4.10. EKES uważa, że partnerzy społeczni i społeczeństwo obywatelskie powinni odgrywać konkretną rolę w monitorowaniu skuteczności ograniczania wylesiania. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny i Europejski Komitet Regionów powinny być członkami wielostronnej platformy UE i Komisji, której należy przyznać główną rolę w nadzorowaniu wdrażania przepisów. Zainteresowanym stronom platformy trzeba zapewnić wsparcie z wykorzystaniem danych satelitarnych oraz uwzględnić kwestię własności danych. Potrzebne jest wspólne podejście państw członkowskich do określania stanu zdrowotnego lasów i ich ogólnego stanu.

Bruksela, dnia 23 lutego 2022 r.

Christa SCHWENG
Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁴⁾ Np. Powszechna deklaracja praw człowieka, Europejska karta społeczna, Karta praw podstawowych Unii Europejskiej, wytyczne w sprawie odpowiedzialnego zarządzania tytułami prawnymi do gruntów, łowisk i lasów w kontekście krajowego bezpieczeństwa żywnościowego.